

REUMALIITON TYÖLLISYYSOPAS

TUOTANTO : MARJA ERONEN JA
ULLA PALONEN-TIKKANEN & REUMA-LEHTI
Sivut 15-18

Työelämässä olevan tule-sairaalan valinnat:

Helena Lainio on selviytynyt työssään tule-sairauksistaan huolimatta

Helena Lainio, 35-vuotias kodinhoitaja, valmistautuu aikuisen elämänsä toiseen suureen päätökseen, kouluttautumaan uuteen ammattiin. Jaksaminen ja selviytyminen nykyisessä työssä sairauksien rasittamana on ollut vaativa elämäntapa ja kypsyttäneet häntä muutokseen.

Helena on työskennellyt kodinhoitajana 14 vuotta. Työuran alkuvuosina, kymmenen vuotta sitten, hän sairastui Sjögrenin syndroomaan ja nivelreumaan.

”Olen monta vuotta pohtinut, olisiko minulla vaihtoehtoja työlleni. Lääkäri esitti eläkeratkaisujakin, mutta ne tuntuvat minusta kaukaisilta ja vierailta valinnoilta. Olen aina halunnut selviytyä taloudellisesti omillani ja haluan pysyä työelämässä”, kertoo Helena.

Ensimmäinen ratkaisu: pääkaupunkiin

Ensimmäisen suuren valintansa Helena teki 21-vuotiaana valmistuttuaan ylioppilaspohjaisesta koulutuksesta kodinhoitajaksi.

Uudessa kaupungissa, josta hän on kotoisin, ei 1990-luvun alun lamavuosina ollut kodinhoitajille töitä, joten hän teki ystävättärensä kanssa päätöksen lähteä Helsinkiin. Kahdes-

sa viikossa oli työpaikka ja asunto hankittuna, ja siitä elämä lähti omaa painoaan eteenpäin.

Helena on elänyt työtä painottaen. ”Sairauksistani ja niiden mukanaan tuomasta väsymyksestä ja särystä huolimatta olen ollut sairauslomalla vain yhden kuukauden. Siitä en ole näin jatkikateen arvioiden ollenkaan ylpeä, sillä minun olisi pitänyt hoitaa itseäni paremmin kuin olen tehnyt”, hän arvioi.

Helena sanoo, että hän asetti itselleen tavoitteen selviytyä työssä sairauksistaan huolimatta. Reumasairauksien ohella ovat sittemmin puhjonneet astma ja verenpainetauti. ”Minulla on vahva tautiperimä”, hän kertoo.

Helena on tarkoin pohtinut, miten selviytyä ja jaksaa. ”Tietyillä ehdoilla on riittävän hyvä olla. Rasitusta ei saa olla liikaa. Sjögrenin syndrooma aiheuttaa päiväväsymystä ja hyvinäkin päivinä voi aktiiviteetti olla alhainen. Jos töissä on fyysistä rasitusta aiheuttavia päiviä, olen seuraavana päivänä uupunut. Jos vapaa-aikana on suuria projekteja, on väsymys kova. Joudun paljon lepäämään, jotta palaudun rasituksesta.”

Helena on töissä yksityisessä kotihoidossa. Alkuvuosina hän

teki kenttätyötä, joka sisälsi fyysistä rasitusta, mm. paljon siivoustyötä. Nykyisin hän tekee kenttätyön sijaan enemmän toimistotyötä.

Hän haluaa kuitenkin säilyttää tuntuman kenttään ja siihen on mahdollisuus sijaistamalla kenttätyötä tekevien vuosi- ja sairauslomien ja auttamalla kenttätyössä ruuhka-aiheiden aikana. ”Kenttätyö antaa mielekkyyttä ja vaihtelua, vaikka se rasittaa minua kovasti ja on itse asiassa minulle sopimatonta työtä.”

Toimistotyössä Helenalla on pieniä arkiseen selviytymiseen vaikuttavia ergonomisia parannuksia olosuhteisiin. Päätetyön määrää hän joutuu rajoittamaan, koska Sjögrenin syndrooman vuoksi silmät eivät jaksaa pitkiä päätetyöpäiviä. Hän joutuu käyttämään kolmenlaisia silmätippoja neljästi päivässä, jotta silmät pysyvät kunnossa.

Toinen ratkaisu kypsyy: uudelleenkoulutukseen

Helena on muutaman vuoden ajan ”kerännyt hiljaista rohkeutta lähteä uudelleenkoulutukseen”.

Hän on jo saanut työeläkelaitokseltaan myönteisen ennakkopäätöksen koulutuksen rahoituksesta. Ammattikorke-

koulujen tämän syksyn yhteisvalintakokeessa hän pyrkii opiskelemaan sosionomiksi.

Tätä haastattelua tehdessä edessä on työeläkelaitoksen vaatima psykologisen soveltuvuuden testaus alalle.

”Jos kaikki menee hyvin, olen tammikuussa 2010 opis-

kelija. Opiskelullani haluan päästä vaikuttamaan siihen, mikä on työni tulevaisuudessa. Opiskelu ja valmistuminen antaa valinnanvapautta.”

Teksti ja kuva
Ulla Palonen-Tikkanen

Helena Lainio käy keran viikossa Helsingin Reumayhdistyksen työikäisten allasvoimistelussa Kampin liikunta-keskuksessa. Hänelle se on merkittävä reumasairauksia sairastavien kohtaustapa, jossa saa vertaistukea.

Kela voi tukea ammattillista koulutusta

Kelan ammatilliseen kuntoutukseen pääsyn perusedellytyksenä on, että hakijan työkyky ja ansaintamahdollisuudet ovat olennaisesti heikentyneet todetun sairauden, vian tai vamman johdosta tai vaihtoehtoisesti hänellä on uhka tulla työkyvyttömäksi lähivuosina. Kuntoutuksen tarkoitus on edistää työssä jaksamista, työhön palaamista ja työikäisen nuoren työelämään pääsyä.

Kelalla ei ole velvollisuutta järjestää ammatillista kuntoutusta,

mikäli kuntoutus on järjestetty muulla tavoin (työeläkelait, laki julkisesta työvoimapolvelusta tai erityisopetuksen säädökset). Näissäkin tapauksissa Kelalla on asiakkaan ohjaus- ja neuvontavastuu.

Tapauskohtaisesti Kelasta voi saada ammatillisena kuntoutuksena sellaista soveltuvaa koulutusta, joka mahdollistaa hakijan osallistumisen työelämään sairaudesta tai vammasta huolimatta ja/tai vähentää työkyvyttömyyden riskiä. Tavoitteena on, että hakija voi sijoittua työelämään.

Kuntoutuksena myönnetty koulutus voi olla:

- yleissivistävää koulutusta esimerkiksi lukiossa tai kansanopistossa, kun se on välttämätöntä ammatilliseen koulutukseen pääsemiseksi.
- tutkintotavoitteista ammatillista peruskoulutusta tai korkeakoulutusta sekä valmentavaa koulutusta ammatilliseen koulu-

tukseen tai itsenäiseen elämään.

- ammatillista uudelleen- ja jatkokoulutusta uuteen ammattiin.

Hakijan tulee hankkia koulutuspaikka itse. Kelan ammatillisen kuntoutuksen koulutusajalle voi hakea vasta, kun hakija on hyväksytty koulutukseen ja hänellä on lääkärintodistus kuntoutustarpeestaan sekä koulutuksen sopivuudesta.

Koulutuksen ajalta voi Kelasta saada korvauksia tarpeellisina ja kohtuullisina pidettävistä opiskelukustannuksista (esim. lukukausimaksuista ja koulutarvikekustannuksista) sekä kuukausittaisen omavastuun ylittävistä matkakustannuksista ja lisäksi **kuntoutusrahaa** menetetyntulojen ajalta. Kelan koulutuksen tukeminen edellyttää opintojen tuloksellista etenemistä opintosuunnitelman mukaisesti. Kela seuraa opintojen etenemistä ja koulutuksen päätyttyä Kelaan toimitetaan päätösdokumentti.

Marja Eronen

TYÖOLOSUHTEIDEN MUUTOKSET

MARJA ERONEN

Työolosuhteiden kohtuumuutokset yhdenvertaisuuslain perusteella

● **Erityisesti yhdenvertaisuuslaki velvoittaa työnantajan tekemään tarvittaessa ns. kohtuulliset mukautukset työskentelyolosuhteisiin niin, että vammaisen työllistyminen ja työssä selviytyminen on mahdollista.**

● **Useimmiten muutokset ovat kertaluonteisia toimia, kuten erityisten välineiden hankkiminen tai fyysisten esteiden poistaminen työympäristöstä.**

TE-toimisto = työ- ja elinkeinotoimisto (ent. työvoimatoimisto)

Vammaisen tai kuntoutujan täysipainoinen työnteko edellyttää toisinaan muutoksia työolosuhteisiin. Tällainen tilanne voi syntyä työnantajan palkatessa uutta työntekijää tai silloin, kun vanhan työntekijän työn jatkaminen edellyttää muutoksia.

Työolosuhteiden muutoksista ovat vastuussa työnantaja ja joissakin tapauksissa Kela.

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää työnantajilta kohtuullisten mukautusten suorittamista työpaikalla vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työssä pysymisen ja työllistymisen mahdollistamiseksi. Myös YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus edellyttää yhdenvertaisuutta. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, työnantajan taloudellinen asema sekä mahdollisuudet saada toimenpiteiden toteuttamiseen tukea julkisista varoista tai muualta. Liikuntavammaisen työntekijän työympäristön ergonomiasta saa lisätietoja mm. Työterveyslaitoksen nettisivuilta.

● **Kela on vastuussa vaikeavammaisen työn kannalta välttämättömistä kalliimmista henkilökohtaisista apuvälineistä.** Esimerkiksi näkövammaisen voi saada Kelan kautta erityiset atk-laitteet, joiden avulla hän voi työskennellä kuten muutkin. Työnantajan ei myöskään tarvitse osallistua ko. laitteiden käyttöön tarkoitettujen perehdyttämisen kustannuksiin

TE-toimiston työolosuhteiden järjestelytuki

Työhallinto voi tukea työnantajaa työolosuhteiden järjestelytuella, joka kohdistuu koneisiin, välineisiin, menetelmiin ja yleensäkin työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin sekä toisen työntekijän tarjoamaan apuun.

Tukea myönnetään työnantajan TE-toimistolle tekemän hakemuksen perusteella. TE-toimisto, jonka alueella työpaikka sijaitsee, päättää tuesta sen jälkeen, kun se on kuullut myös työterveyshuollon edustajia tai työsuojelun asiantuntijoita.

Työnantaja voi hakea järjestelytukea jo työsuhteessa olevan työntekijän osalta. Tällöin on esitettävä lääkärintuomio ja työterveyshuollon tai työsuojeluviranomaisen arvio siitä, että tuki on välttämätöntä työntekijän selviytymiseksi työtehtävistään.

Järjestelytuen määrä on enintään 2500 euroa kuntoutujaa kohden. Jos kyseessä on vaikeavammaisen, tuki on enintään 3500 euroa. Uusien koneiden, laitteiden tai kalusteiden hankinta voidaan korvata, jos muutoksista tai järjestelyistä koituvat kustannukset ovat em. summia suuremmiksi.

Lisäksi työnantaja voi hakea tukea siihen, että työtoveri antaa alkuvaiheessa apua uudessa työssä selviytymiseksi. Tämän tuen määrä on enintään 250 euroa kuukaudessa ja sitä voi saada koko ensimmäisen vuoden ajan. Jos kyseessä on vaikeavammaisen työntekijä, tuki voi olla 350 euroa kuukaudessa ja kestää kahden vuoden ajan.

TYÖLLISTYMISSÄ TUET SUORAAN TYÖNHAKIJOILLE

TE-toimiston palvelut vajaakuntoisille

● **Työnantaja voi TE-toimiston päätöksellä ottaa vajaakuntoisen henkilön työkokeiluun, työharjoitteluun, työelämävalmennukseen tai työssäoppimisjaksolle. Työnantaja voi myös saada työhön ja työyhteisöön valmentavia palveluja työsuhdetta solmitta. Edellä mainitut tukimuodot ovat työnantajalle maksuttomia.**

● **Myös Kela tai työeläkelaitos voi tarjota työkokeilua tai työhönvalmentajan palveluja asiakkalleen. Tällöin nämä tahot vastaa- vat kustannuksista.**

TE-toimistoilla on mahdollisuus kohdentaa asiakkainaan oleviin vajaakuntoisiin työnhakijoihin (myös työttömiin) erilaisia toimenpiteitä, joilla arvioidaan ja tuetaan työnhakijan jäljellä olevaa työ- ja toimintakykyä.

Vajaakuntainen työnhakija voi kysyä TE-toimistosta seuraavia kuntoutussuunnittelu- ja työkyvynarviointipalveluita:

- Terveydelliset ja muut työkyvyn tutkimukset
- Kuntoutustutkimus
- TE-toimiston ja ammattioppilaitosten yhteistyökokeilut
- Työkokeilu työklินิกassa
- Työhönvalmennus työklินิกassa ja muussa palveluyksikössä

Työkokeilussa olevan työaika on enintään viisi päivää viikossa 4–8 tuntia päivässä. Työkokeilun ehtona ei ole, että henkilö olisi työtön. Työnantaja ei vastaa työkokeilussa olevan henkilön vakuuttamisesta. Mahdollisen tapaturman tai ammattitautin korvaaminen tapahtuu valtion varoista tapaturmavakuutuslain perusteella. Työ- ja elinkeinoministeriö on ottanut ryhmävastuuvakuutuksen työkokeilussa oleville.

Työharjoittelun ja työelämävalmennuksen tavoitteena on perehdyttää henkilö työelämään, antaa työn kautta ammattitaitoa ja parantaa mahdollisuuksia solmia työsuhde. Alle 25-vuotiaiden osalta kyseessä on työharjoittelu ja vanhempien työelämävalmennus. Työnantaja voi TE-toimiston luvalla ottaa työharjoitteluun alle 25-vuotiaan vammaisen tai kuntoutujan, jolla ei ole ammatillista koulutusta ja jolla on oikeus työmarkkinatuen, jolloin Kela maksaa henkilölle täyden työmarkkinatuen koko harjoittelujakson ajalta, joka tavallisesti on enintään 12 kuukautta, mutta voi erityisistä syistä olla jopa 18 kuukautta.

Työelämävalmennukseen työnantaja voi ottaa 25 vuotta täyttäneen henkilön tai sitä nuoremman, jos hänellä on ammatillinen koulutus tai hän saa työttömyyskorvauksena perus- tai ansiosidonnaista päivärahaa. Jos henkilö on työmarkkinatu- en piirissä, Kela maksaa hänelle koko valmennusjakson ajalta työmarkkinatukea. Jos henkilö kuuluu perus- tai ansiosidonnaisen päivärahan piiriin, maksaa TE-toimisto hänelle työllistämistukea valmennusjakson ajalta. Työmarkkinatuella työelämävalmennuksessa olevan valmennusjakso voi kestää 12–18 kuukautta. Sen sijaan työllistämistuella tuettu työelämävalmennus kestää enintään 10 kuukautta. Lisäksi sekä työharjoittelussa että työelämävalmennuksessa oleva henkilö voi sen aikana saada ylläpitokorvausta (ruokailu-, matka- yms. kustannuksiin tarkoitettu tuki) tietyin edellytyksin.

TE-toimiston henkilöstö on yhteydessä työnantajiin ja etsii työharjoittelu- ja työelämävalmennuspaikkoja. Monesti vammaiset tai kuntoutujat ovat itse yhteydessä työnantajiin ja pyrkivät etsimään harjoittelu- ja valmennuspaikkoja, jotka täyttävät TE-toimiston ehdot. Työnantajalle ei synny palkka- tai vakuutuskustannuksia työharjoittelusta tai työelämävalmennuksesta.

Työhön ja työyhteisöön valmennus

Vammaisen tai kuntoutujan työelämään perehdyttämisen tukimuotona on työhönvalmentajan palvelut työnantajille. Tämä tukimuoto ei ole työsuhde, vaan tavoitteena on kuntoutujan tai vammaisen työelämään perehdyttäminen ja ammattitaidon edistäminen. Työhön valmennusta voidaan toteuttaa työharjoittelun tai työelämävalmennuksen ja työkokeilun aikana sekä myös varsinaisen työsuhteen alkuvaiheessa.

TE-toimistot, työvoiman palvelukeskukset ja yhteispalvelupisteet voivat hankkia vammaiselle tai kuntoutujalle työhönvalmentajan palvelua tukemaan ja valmentamaan työnhakijan työllistymistä tavallisiin työyhteisöihin. Työhönvalmentaja auttaa työnhakijaa sopivan työpaikan haussa ja työnantajaa sopivan työntekijän löytämisessä. Lisäksi työhönvalmentaja auttaa palkan ja sosiaaliturvaetuksien yhteensovittamisessa sekä mahdollisissa palkkatukeen liittyvissä kysymyksissä.

Työhönvalmentajan palvelut ovat työnantajille maksuttomia. Työhönvalmentajan palveluja voi tiedustella TE-toimiston lisäksi oman paikkakunnan sosiaalipalvelua tuottavilta toimijoilta sekä kunnan työllistämisasiosta vastaavilta henkilöiltä. Palvelun saatavuus vaihtelee paikkakunnittain.

Työpaikalla suoritettavat työssäoppimisjaksot

Työnantaja voi saada ammatillisesta oppilaitoksesta yhteydenoton, jossa ehdotetaan yhteistyötä vammaisen opiskelijan tai kuntoutujan työssäoppimisjakson toteuttamiseksi.

Kelan elinkeinotuki vammaiselle yrittäjälle tai ammatinharjoittajalle

Kelan elinkeinotuen tarkoitus on tukea sairaan tai vammaisen yrittäjän tai ammatinharjoittajan työn aloittamista sekä työvälineiden hankintaa. Jo toiminnassa olevaan yritykseen voi hakea tukea työvälineiden hankintaan, jos ne tulevat henkilökohtaiseen käyttöön ja ovat sairauden tai vamman takia tarpeellisia työn suorittamisessa.

Ennen tuen myöntämistä Kela arvioi, onko yritystoiminta ja työ sopivaa hakijan sairauden tai vamman kannalta. Lisäksi arvioidaan hakijan ammattitaito kyseisessä työssä sekä yrityksen toiminta- ja menestymismahdollisuuksia.

Elinkeinotuen määrä perustuu tarpeellisuus- ja kohtuullisuusharkintaan. Se on enintään 80 % hyväksytystä kustannusarviosta. Suurin mahdollinen elinkeinotuki on 17 000 euroa.

TE-toimiston starttiraha aloittavalle yrittäjälle

Starttirahalla pyritään edistämään uuden yritystoiminnan syntymistä ja työttömän työnhakijan omaehtoista työllistymistä. Starttirahalla turvataan yrittäjän toimeentulo sinä aikana, jonka yritystoiminnan käynnistämisen ja vakiinnuttamisen arvioidaan kestävän.

Starttirahaa voidaan myöntää työttömälle työnhakijalle sekä mm. palkkatyöstä, opiskelusta tai kotityöstä kokoaikaiseksi yrittäjäksi siirtyväälle. TE-toimisto selvittää työttömän työnhakijan kanssa ennen starttirahan myöntämistä, että yrittäjä on hakijalle sopiva työllistymisvaihtoehto.

Tuen saamisen edellytyksenä ovat mm. yrittäjäkokemus tai -koulutus, mahdollisuudet kannattavaan toimintaan, tarpeellisuus yrittäjäksi ryhtyvän toimeentulon kannalta sekä se, että yritystoimintaa ei ole aloitettu ennen kuin tuen myöntämisestä on päätetty.

Starttirahaa voi saada noin 527–670 euroa kuukaudessa enintään 18 kuukauden ajan.

Työ- ja elinkeinotoimistosta saa tietoa erilaisista yrittäjäksi aikovien koulutusmahdollisuuksista. Starttiraha ja yrittäjäkoulutus on mahdollista yhdistää joustavasti. Työvoimakoulutuksena järjestetään alkaville yrittäjille maksuttomia kursseja. Työ- ja elinkeinokeskusten yritysosatot sekä monet kauppaoppilaitokset järjestävät yrityskoulutusta.

Starttirahaa haetaan siltä TE-toimistolta, jossa hakija on työnhakijana. Lomakkeessa on selvitettävä mm. yrityksen toiminta- ja rahoitussuunnitelma. Starttirahaa myöntäessään TE-toimisto ottaa huomioon mm. alan yritysten kilpailutilanteen ja uuden yritystoiminnan tarpeen paikkakunnalla.

TYÖLLISTÄMISEN TUET TYÖNANTAJILLE

MARJA ERONEN

Palkkatuki työttömän palkkaukseen

Palkkatuki TE-toimistosta

TE-toimisto voi myöntää työnantajalle palkkatukea työttömän palkkauskustannuksiin, jos työnhakija ei työllisty avoimille työmarkkinoille tai jos hän ei sijoitu koulutukseen. Palkkatuen maksaminen työnantajalle tapahtuu jälkikäteen, kuukauden kuluessa tilityskauden päättymisestä työnantajan annettua yksityiskohtaiset palkanmaksutilitystiedot TE-toimistolle.

TE-toimisto harkitsee tapauskohtaisesti, milloin työnhakijan sijoittumista työhön voidaan edistää myöntämällä palkkatukea. Palkkatuetun työn tulee parantaa työttömän työnhakijan ammattitaitoa ja työmarkkina-asemaa sekä edistää pitkään työttömänä olleen pääsemistä avoimille työmarkkinoille. Palkkatukea voidaan myöntää työsopimussuhteessa tehtävään työhön tai oppisopimuskoulutukseen. Palkan tulee olla vähintään työehtosopimuksen mukainen minimipalkka ja työajan vähintään 85 prosenttia.

Palkkatukea voivat saada kunnat, yritykset ja muut yksityisen sektorin työnantajat, mm. yhdistykset, säätiöt ja kotitaloudet sekä sosiaaliset yritykset. Myös valtion virastolle ja laitokselle voidaan osoittaa määrärahoja työttömän työnhakijan palkkaamiseen.

Palkkatuki muodostuu kahdesta osasta, perustuesta ja lisäosasta. Vuonna 2009 perustuen suuruus on 25,63 euroa/päivä. Lisäosan suuruus vaihtelee tapausittain TE-toimiston harkinnan mukaan. Lisäosan suuruus on enintään 60 prosenttia perustuen määrästä, joissakin tapauksissa enintään 90 prosenttia perustuen määrästä. Työnantaja hakee palkkatukea TE-toimistolta, jonka toimialueella työpaikka sijaitsee tai jonka työnhakijoita tuella on tarkoitus palkata.

Työllistämisen kuntalisä työttömän palkkaukseen

Palkkatuen lisäksi työnantaja voi hakea kunnasta työttömän palkkaukseen työllistämisen kuntalisää, jos sellainen on kunnassa käytössä.

Mikäli TE-toimisto on myöntänyt työnantajalle palkkatukea, kunta voi maksaa kunnassa rekisteröidylle yhdistykselle, säätiölle tai yritykselle ns. kuntalisää työttömän palkkauskustannuksiin. Kuntalisä on harkinnanvaraista ja sitä voidaan myöntää yleensä kahdeksi vuodeksi. Kuntalisää ei makseta oppisopimuskoulutukseen työllistetyistä.

Kuntalisää myönnettäessä kiinnitetään erityistä huomiota toimimiseen laadukkaana työnantajana. Edellytyksenä on yleensä toiminnan vakiintuneisuus (esim. toiminut vähintään vuoden) ja lisäksi saatetaan edellyttää, että palveluksessa on työnjohdollisissa tehtävissä työntekijä/työntekijöitä muutenkin kuin palkkatuella.

Yhdistyksistä ja säätiöistä kuntalisällä tuetaan niitä yhteisöjä, joiden työllistäminen täydentää kunnan palveluja ja lisää asukkaiden hyvinvointia. Tällaisia ovat esim. sosiaali- ja terveysalan, liikunnan, kulttuurin ja nuorisotoimen työpaikat.

Työllistettävälle henkilölle edellytetään maksettavan kyseiseen työsuhteeseen sovellettavaa työehtosopimuksen mukaista palkkaa tai kunnan määrittelemää vähimmäispalkkaa. Työaika on vähintään 85 prosenttia alan täydestä työajasta.

Kuntalisä maksetaan etukäteen, yleensä puolivuositain 1–2 erässä. Työllistettävälle maksetuista palkoista, lomarahasta ja -korvauksesta on lähetettävä selvitykset kunnalle säännöllisin väliajoin, ja liitteenä on toimitettava kopiot kuukausittaisista palkkakuiteista tai palkkalaskelmista.

● HUOM! Helsingissä yli 500 päivää työttömyysetuutta saaneen (edellyttää TE-toimiston merkintää palkkatukipäätöksessä) helsinkiläisen pitkäaikaistyöttömän palkkauskustannuksiin kuntalisänä voidaan maksaa 300–600 euroa (vuonna 2009) riippuen työehtosopimuksen mukaisesta palkasta porrastuksen mukaisesti.

Alle 500 päivää työttömyysetuutta saaneen helsinkiläisen pitkäaikaistyöttömän palkkauskustannuksiin Helsinki-lisää maksetaan 300 euroa/kk riippumatta työehtosopimuksen mukaisen palkan suuruudesta.

Sosiaalisten yritysten palkkatuki

Työ- ja elinkeinoministeriö ylläpitää rekisteriä sosiaalisista yrityksistä, joita oli maaliskuussa 2009 yhteensä 195. Näiden yrityksen henkilöstöstä on tavallista huomattavasti suurempi osa vajaakuntoisia ja/tai pitkäaikaistyöttömiä. Sosiaalisille yrityksille voidaan myöntää palkkatukea muista yrityksistä poikkeavin ehdoin. Yrityksistä saa lisätietoja TE-toimistoista.

Sosiaaliselle yritykselle vaikeasti työllistyvän työllistämiseksi voidaan myöntää palkkatuen perustuki korotettuna enintään 90 prosentin lisäosalla 2 vuodeksi. Vajaakuntoisen tai pitkäaikaistyöttömän työllistämiseksi voidaan myöntää palkkatuki korotettuna lisäosalla niin, että perustuen ja lisäosan yhteenlaskettu määrä on 50 prosenttia palkkauskustannuksista, kuitenkin enintään 1 300 euroa kuukaudessa.

Palkkatukiseteli

Työnhakija voi käyttää omatoimisen työnhaun tukena palkkatukiseteliä, jonka TE-toimisto hänelle antaa. Palkkatukiseteli osoittaa, että työnantajalle voidaan myöntää palkkatukea setelin haltijan palkkauskustannuksiin. Työnantajaan liittyvät tuen myöntämisen edellytykset tutkitaan erikseen.

Lisätietoja saa TE-toimistoista.

Matalapalkkatuki verotoimistosta

Vuosina 2006–2010 työnantaja on oikeutettu matalapalkkatukeen palkkoihin seuraavin edellytyksin:

- työntekijä on täyttänyt 54 vuotta
- työntekijä työskentelee vähintään 140 tuntia kalenterikuukaudessa ja
- työstä maksettava palkka on 900–2000 euroa kuukaudessa.

Tuesta saa lisätietoja verotoimistosta. Käytännössä tuki lasketaan tilitettäessä työnantajasuorituksia verottajalle. Tuen laskemisen apuna voi käyttää Verohallinnon matalapalkkatukilaskuria.

Tuen määrä on 44 prosenttia kalenterikuukauden aikana maksetun palkan 900 euroa ylittävästä osasta. Tuen enimmäismäärä on 220 euroa. Palkan ylittäessä 1600 euroa tuen määrä pienenee 55 prosentilla palkan 1600 euroa ylittävältä osalta.

Tuen saantiin on oikeutettu yleisten edellytysten täyttyessä myös omistajayrittäjä. Yksityinen elinkeinonharjoittaja on oikeutettu tukeen ainoastaan palkkaamiensa työntekijöiden osalta.

Tuki on veronalaista tuloa tuen saaneelle elinkeinotoimintaa harjoittavalle työnantajalle. Jos työnantaja on yksityishenkilö, joka on maksanut palkkaa yksityistaloudessaan työskentelevälle henkilölle (siivoustyö, kodin- tai lastenhoito, remonttityö ym.), ei saatu matalapalkkatuki ole veronalaista tuloa.

TE-keskuksen työllisyyspoliittinen avustus

Vuoden 2007 alussa voimaan tullut työllisyyspoliittinen avustus korvaa aiemmin käytössä olleen työllisyyspoliittisen projektituen ja omatoimisuusavustuksen. Työllisyyspoliittisella avustuksella tuetaan palvelujen tuottajia, jotka toiminnallaan parantavat pitkään työttömänä olleiden työ- ja toimintakykyä sekä selvittävät työllistymisedellytyksiä.

Avustusta voivat saada kunta, kuntayhtymä ja muu yhteisö tai säätiö. Avustusta voidaan myöntää myös sosiaalisen yrityksen perustamiseen ja sen toiminnan vakiinnuttamiseen sekä tukena uusosuuskunnan perustamiseen. Avustuksen myöntää työvoima- ja elinkeinokeskus (TE-keskus), jonka toimialueella hanke toteutetaan.

Edunvalvonta-
asiamies
Marja Erosen

VINKKI!

- Paikallinen reuma- ja tules-yhdistys voi tehdä kunnalle aloitteen työllistämisen kuntalisän käyttöönottamiseksi.

Reumaliitto vaikuttaa työllisyysasioissa

● Tuoreet selvitykset, hankkeet ja nettiportaalit ovat nostaneet vajaakuntoisten työllisyysasiat uudenaikaisessa valossa esille järjestökentässä.

Suomen Reumaliitto oli vuosina 2006–08 mukana Vammaisfoorumin työllisyysryhmässä toteuttamassa *Sisäänheitto työelämään* -projektia, jossa 76 vajaakuntoiselle henkilölle onnistuttiin järjestämään työ- tai harjoittelupaikka. Sisäänheiton nettisivuilla (www.sisaanheitto.fi) on tietoa projektista ja myös avoimia työpaikkoja. Projektia pyritään jatkamaan.

● Reumaliitto osallistui Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen *Vammaisten työkyky* -tutkimukseen (2007). Tutkimuksen tiedotus myötävaikuttii vajaakuntoisten työllisyysmäärärahojen nostamiseen. Liitto osallistuu kuluvana syksynä kerättävään PTT:n uusintakyselyyn, jonka tulokset julkistetaan Reumaliiton Työelämä 2010 -teemavuonna.

● Liitto osallistui viime vuonna *Takaisin toimeen* -hankkeen kyselyyn (www.takaisintoimeen.fi). Tällä nettisivustolla avattiin helmikuussa *Takaisin toimeen -Tietopankki* sekä maksuton *Kysy-Me vastaamme* -palvelu, joka on tarkoitettu töitä etsiville ja töissä jaksamista pohtiville.

Sivustolla on tietoa myös työnantajille, jotka ovat jo palkanneet tai harkitsevat osatyökykyisen palkkaamista.

Hankkeessa toteutettiin myös työnantajakysely, jonka julkistamistilaisuudessa 26.8. 2009 toimitusjohtaja **Kaarina Laine-Häikiö** totesi: "Kansantaloudellisesti on tuhlauksia, ettei Suomessa työllistettä riittävästi tule-sairaita. Liiton mielestä osatyökykyisten tulisi olla vahvasti mukana työelämässä. **Liiton kanta on:**

1. Osa-aikaisairastamiseen tulee antaa nykyistä paremmat ratkaisut. Nyt on oltava ensin 80 kalenteripäivää sairaalomalalla, ennen kuin voi edes teoriassa siirtyä osa-aikaisairaslomalle. Liiton mielestä tällainen karenssi-aika tulee poistaa.
2. Työntekijä on valistettava sairauksien vaikutuksesta työelämään ja yhteiskunnan suomista tukimahdollisuuksista. Asenteiden tulisi muuttua.
3. Osatyökykyisten tule-sairaiden tulisi saada opastusta työpaikan hakuun.
4. Työpaikkojen joustavuutta työajoissa ja etätyöntekoa on lisättävä.
5. Apuvälineiden käyttöä ja soveltuvia ergonomisia ratkaisuja tulisi lisätä. Työterveyshuollon asiantuntijoiden lisäksi itse sairastunut saattaa olla hyvä asiantuntija näissä ratkaisuissa. Monella on kokemusta luovista ratkaisuista kotonaan.
6. Työelämään takaisin kuntouttamista ja työkykyä ylläpitävää kuntoutusta tulee lisätä."

● Lainsäädäntö käyttää nimitystä **vajaakuntoinen työnhakija** silloin, kun tämän mahdollisuudet löytää sopivaa työtä, jatkaa työssään tai edetä ammatissaan ovat huonontuneet vamman, sairauden tai työntekoon liittyvän rajoitteen vuoksi.

● Työnantaja, vajaakuntoinen työntekijä tai harjoittelija voi saada useita työllistymisen tukitoimia ja palveluita.

● Tietoa ja tukea vammaisen tai vajaakuntoisen työllistämiseksi antavat työ- ja elinkeinotoimistot eli TE-toimistot ja Kela.

● Työnantaja voi saada tukea palkkaukseen, palveluihin ja

työympäristön muutostöihin. Lisäksi osa tukimuodoista on sellaisia, joissa ei synny työsuhdetta.

● Syyskuussa 2009 voimaan tulevat vammaispalvelulain muutokset tuonevat osalle vaikeavammaisista henkilökoh-taisen avun työssäkäynnin tueksi.

● Vaikeavammaisen työssä pysymistä ja työelämään pääsyä tukevat kuntoutuspalvelut, apuvälineet, työolosuhdejärjestelyt ja lisäksi vammais-palvelulain mukaiset työmatkat taksilla sekä oman auton hankkimista tukeva autove-ronpalautus ja invapysäköinti-lupa.

Helena Lainio har klarat sig i sitt arbete trots sina sjukdomar

Helena Lainio, 35 år, förbereder sig för det andra stora beslutet under sitt vuxna liv – att skola om sig till ett nytt yrke. På grund av sina sjukdomar har hon både haft svårt att orka med och klara av sitt nuvarande arbete. Helena har arbetat som hemvårdare i 14 år. I början av arbetskarriären, för tio år sedan, insjuknade hon i Sjögrens syndrom och ledgångsreuma.

”Redan i många års tid har jag funderat på vilka alternativ jag har. Min läkare presenterade till och med olika pensionslösningar, men de kändes som avlägsna och främmande alternativ. Jag har alltid velat klara mig själv ekonomiskt och jag vill stanna kvar i arbetslivet”, berättar Helena.

Det första beslutet: flytt till huvudstaden

Sitt första stora beslut fattade Helena när hon som 21-åring utexaminerades från en studentbaserad hemvårdarutbildning. I Nystad, där hon är uppvuxen, fanns det under lågkonjunkturen i början av 1990-talet inga jobb för hemvårdare, så hon och hennes väninna beslöt sig för att åka till

Helsingfors. Inom loppet av två veckor hade hon skaffat både jobb och bostad, och därefter gick allting av sig själv.

Helena har prioriterat sitt arbete. ”Trots mina sjukdomar och den trötthet och smärta som sjukdomarna förorsakat, har jag bara varit sjukskriven en månad. Detta är inte något som jag är stolt över i efterhand, för jag borde ha tagit bättre hand om mig själv än jag har gjort”, funderar hon.

Helena säger att det mål hon ställde upp för sig själv var att hon skulle klara av sitt arbete sina sjukdomar till trots. De reumatiska sjukdomarna har sedermera fått sällskap av både astma och en blodtryckssjukdom. ”Jag har lätt för att bli sjuk och det sitter i generna”, berättar hon.

Helena har noggrant funderat över hur hon ska klara sig och hur hon ska orka. ”Bara jag håller mig till vissa begränsningar, mår jag helt okej. Jag får inte anstränga mig för mycket. Sjögrens syndrom förorsakar trötthet på dagen och också när jag har mina goda dagar kan aktivitetsnivån vara låg. Om jag måste anstränga mig fysiskt på jobbet är jag utmattad dagen därpå. Om jag har stora projekt på fritiden,

blir jag enormt trött. Jag blir tvungen att vila mycket för att återhämta mig efter en ansträngning.”

Helena arbetar på ett privat hemtjänstföretag. De första åren arbetade hon mycket ute på fältet med fysiskt ansträngande arbetsuppgifter, bland annat mycket städjobb.

Numera jobbar hon inte lika mycket ute på fältet, utan i stället med kontorsjobb. Hon vill ändå inte förlora kontakten med fältet och det gör hon inte heller eftersom hon vikarierar för dem som arbetar ute på fältet under semestrar och sjukledigheter och hjälper till under säsongstoppar. ”Fältarbetet är meningsfullt och ger omväxling, även om det samtidigt tröttnar ut mig och egentligen inte passar mig alls.”

På Helenas arbetsplats på kontoret har vissa ergonomiska förändringar gjorts så att hon ska klara av sin vardag. På grund av de ögonsymptom som Sjögrens syndrom förorsakar, måste hon begränsa den tid hon sitter och jobbar framför en terminal. Hon måste använda tre olika slags ögondroppar fyra gånger per dag för att ögonen ska hållas i skick.

Det andra beslutet mognar fram: omskolning

Helena har under några års tid ”långsamt samlat mod för att skola om sig”. Från sin arbetspensionsanstalt har hon redan fått ett positivt förhandsbeslut om understöd för utbildning. Under höstens gemensamma ansökan till yrkeshögskolorna söker hon till en socionomutbildning. Arbetspensionsanstalten kräver att hon ska genomgå ett test för att testa sin psykologiska lämplighet för branschen. Det har hon ännu framför sig efter att denna intervju gjorts. ”Om allt går vägen, kan jag kalla mig själv studerande i januari 2010. Med mina studier vill jag vara med och påverka hur mitt framtida arbetsliv ser ut. Med studier och en examen i bakfickan har du större valfrihet.”

En gång i veckan går Helena Lainio på bassänggympa i Kampens idrottscentrum för dem i Helsingin Reumayhdistys som fortfarande är i arbetsför ålder.

Text och bild
Ulla Palonen-Tikkanen

FPA kan understöda yrkesinriktad utbildning

Grundförutsättningen för att bli beviljad yrkesinriktad rehabilitering från FPA är att arbetsförmågan eller förvärvsmöjligheterna hos den sökande väsentligt försvagats på grund av en diagnostiserad sjukdom, skada eller ett funktionshinder eller alternativt om den sökande inom de närmaste åren riskerar att bli arbetsoförmögen. Syftet med rehabiliteringen är att den sökande ska klara sig i arbetslivet, kunna återgå till sitt arbete eller – i fråga om unga arbetsföra sökande – kunna träda in i arbetslivet.

FPA har ingen skyldighet att anordna yrkesinriktad rehabilitering om rehabiliteringen är ordnad på annat sätt (arbetspensionslagar, lagen om offentlig arbetskraftsservice eller författningar om specialundervisning). Också i dessa fall kan den sökande vända sig till FPA, som ansvarar för handledning och rådgivning.

Från fall till fall kan FPA bevilja anpassad utbildning i form av yrkesinriktad rehabilitering som gör det möjligt för den sökande att delta i arbetslivet trots sjukdom eller funktionshinder och/eller som minskar risken för arbetsförmåga. Målet är att den sökande ska placera sig i arbete.

Följande slag av utbildning i form av rehabilitering kan understödjas:

- allmänbildande utbildning exempelvis vid gymnasium eller folkhögskola, om någon av dessa är nödvändig för att den studerande ska bli antagen till yrkesinriktad utbildning
- examens- och yrkesinriktad grundläggande utbildning eller högskoleutbildning samt yrkesförberedande utbildning eller utbildning som förbereder den sökande för ett självständigt liv
- yrkesinriktad omskolning och vidareutbildning för nytt yrke

Den sökande måste själv ordna sin studieplats. För att kunna ansöka om utbildning i form av rehabilitering bör den sökande först ha blivit antagen till utbildningen. Till ansökan bör också bifogas ett läkarintyg om rehabiliteringsbehovet och om utbildningens lämplighet.

Under utbildningstiden kan FPA ersätta nödvändiga och skäligena studiekostnader (t.ex. terminsavgifter och skolmaterial) samt resekostnader, i regel en gång per månad, till den del som överstiger självriskan och dessutom betala rehabiliteringspenning för den period som klienten är utan annan utkomst. För att FPA ska understöda utbildningen krävs att studierna framskrider enligt plan. FPA följer upp hur studierna framskrider och efter avslutade studier sänder klienten sitt avgångsbetyg till FPA.

Marja Eronen

Skäligena ändringar i arbetsplatsens yttre förhållanden i enlighet med lagen om likabehandling

● **Det främsta syftet med lagen om likabehandling är att ålägga arbetsgivaren att vid behov göra s.k. skäligena ändringar i arbetsplatsens yttre förhållanden så att personer med funktionshinder ska kunna sysselsättas och klara av sina arbetsuppgifter.**

● **Ändringarna är i allmänhet av engångskaraktär så som anskaffning av specialutrustning eller avlägsnande av fysiska hinder i arbetsmiljön.**

Ibland krävs det att vissa ändringar görs på arbetsplatsen för att en person med funktionshinder eller en rehabiliteringsklient ska kunna delta i arbetet helt fullvärdigt. En sådan situation kan uppstå när arbetsgivaren anställer en ny arbetstare. Ibland krävs förändringar för att en gammal anställd ska kunna fortsätta att arbeta på arbetsplatsen.

För ändringar på arbetsplatsen ansvarar arbetsgivaren och i vissa fall FPA.

FPA ansvarar för dyrare personliga hjälpmedel som är nödvändiga för en person med gravt funktionshinder. Synskadade kan till exempel via FPA få speciell adb-utrustning som gör det möjligt för dem att arbeta under samma förutsättningar som andra. Arbetsgivaren behöver heller inte delta i kostnader som uppstår för att arbetstare ska handledas i användningen av ifrågasvarande utrustning.

Lagen om likabehandling förutsätter att arbetsgivaren gör skäligena ändringar på arbetsplatsen för att en person med funktionshinder eller en långtidssjuk arbetstare ska kunna sysselsättas eller fortsätta att arbeta. Också FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionshinder

förutsätter likabehandling.

Vid bedömning av skälighet beaktas särskilt de kostnader som åtgärderna föranleder, arbetsgivarens ekonomiska ställning samt möjligheter att få stöd för åtgärder från allmänna medel eller från annat håll. Mera information om ergonomi på arbetsplatsen för rörelsehindrade arbetstare finns bl.a. på Arbetshälsoinstitutets webbplats.

TE-centralens stöd för specialarrangemang

Arbetsförvaltningen kan bevilja stöd till arbetsgivaren för specialarrangemang på arbetsplatsen. Stödet beviljas för maskiner, redskap, metoder och andra specialarrangemang i arbetsplatsens yttre förhållanden samt för hjälp som en annan arbetstare ger personen med funktionshinder.

Stödet beviljas på basis av arbetsgivarens ansökan till Arbets- och näringsbyrå, d.v.s. till TE-centralen. TE-centralen på den ort där arbetsplatsen finns beslutar om stödet efter det att byrån också hört sakkunniga från företagshälsovården eller arbetarskyddet.

Arbetsgivaren kan ansöka om stöd för specialarrangemang också för personer som redan står i anställningsförhållande. I sådant fall bör arbetsgivaren inlämna ett läkarutlåtande och en bedömning av företagshälsovården eller arbetarskyddsmyndigheten av vilken det framgår att stödet är nödvändigt för att arbetstaren ska kunna klara av sina arbetsuppgifter.

Stödet för specialarrangemang är högst 2 500 euro per person. Om det rör sig om en person med gravt funktionshinder är stödet högst 3 500 euro. Anskaffning av ny utrustning, nya maskiner eller möbler kan ersättas om förändringarna eller arrangemangen blir dyrare än ovannämnda summor. Dessutom kan arbetsgivaren ansöka om ersättning för hjälp som en arbetskamrat ger för att förbättra förutsättningarna för en person med funktionshinder att klara sig i arbetet. Detta stöd är högst 250 euro per månad och kan beviljas för ett år. Om det rör sig om en person med gravt funktionshinder, kan stödet uppgå till 350 euro per månad i två års tid.

Marja Eronen